

NOGLE MÆRKE­LIGE PRÆSTER I EGEBJERG

Ved Niels Stenfeldt.

De gamle Papirer og haandskrevne Bøger, Landsarkivet gemmer, indeholder næsten udelukkende Beretninger om vore Forfædres slemme Streger; naar Navnet paa en Person forekommer der, er det næsten aldrig for det gode. De skikkelige, ulastelige taler man ikke om; som det er udtalt om et Land, kan man her sige: lykkelig den, som ingen Historie har.

Der skal nu fortælles om nogle Præster, som efter vore Begreber har været langt under det Jævnmaal, der bør sættes for enhver, endsige da en Kirkens Mand. Det er særlig ud af gamle Bøger, indeholdende Referater af Landemodedomme, jeg plukker de Brudstykker, hvoraf Billedet skal sammensættes. — Landemodet i Roskilde var den kirkelige Overret, der holdtes fire Gange om Aaret, „quattuor tempora“, hvoraf kommer Navnet „Tamperretten“. Bøgerne er vanskelige at læse; de er indbundne i Læder eller i Stykker af middelalderligt Pergament, hvorpaa man af og til træffer haandmalede Noder og Sangtekster fra katolsk Tid. Naar man nu har læst om disse underlige Fortidspræster, kunde man spørge: Er dette ikke Undtagelser? Er der ikke malet for sort? — Nej, Tiden var voldsom i det syttende Aarhundrede, Landemodebøgerne vrimer Side op og Side ned af Beretninger af lignende Art. Menneskene var dengang mere ubeherskede, end vi nu

er, mere lidenskabelige, mere blodrige. Vi er gennemgaaende skikkeligere nu; vi har nok de samme Drifter, men vi holder dem bedre i Tømme. Christian den Fjerde, som selv var saa kraftiglevende en Mand, saa umaadelig i alt, var saa forfærdet over, hvad han hørte om sine Præsters Livsnydelse, at han maatte sende dem denne Formaning:

„Vi haver overvejet, hvor beklagelig og bedrøvet den Tilstand er, hvorudi Menighederne er, og vi anbefaler Prøvsterne og Præsterne at vare sig for Drukkenskab, raade alle til Maadelighed, selv sky al Overflødighed i deres Bryllupper og Gæstebud, ej brænde Brændevin i deres Huse, meget mindre det byde, holde sig fra Dansen med Glas paa Haanden og deslige verdslige Usømmelighed, som I selv gudeligen kunne betænke.“

Af denne Beretning vil det ogsaa ses, hvor overbærende man var over for disse mange og ofte gentagne Fejltrin, hvoraf et enkelt nu om Stunder vilde have været nok til at bringe sin Mand af Embede. „Vi er jo alle Mennesker“, mente man. Nej, kom man i Strid, i Embedsstrid med den verdslige Magt, som en tidligere Egebjergpræst gjorde, saa blev man straks afskediget. En Skrivelse fra 1620 melder om en Trætte mellem Hr. Jens Hviid, Præsten i Egebjerg, og en Herredsfoged. Præsten havde afsendt to Klager over Fogeden til Kongen. Den, der havde sat Klagerne i Pennen, maatte flygte til Sverrig, og Præsten, som stod bag ham og havde givet ham Penge til at komme ud af Landet for, maatte bøde med Stillingen, og samme Aar kom der en ny Præst til Egebjerg. Det var Hr. Mads Wiig, som var knyttet til Sognet i 50 Aar. Denne lange Embedstid har gjort, at der i et gammelt Værk fra 1786 om „Jubellærere“ er skrevet om ham. Det, Bogens Forfatter vidste om Hr. Mads, havde han fra

mundtlig Overlevering og fra nogle nu forsvundne Papirer. Hr. Mads Wiig, en af Skæbnen saare plaget Mand, var født i Vig Præstegaard og tog Navn efter sit Fødested, hvor hans Fader var Sognepræst. Hans Farfader, Peder Hansen Wiig, havde været den første lutherske Præst i Egebjerg, hvor nu Hr. Mads i sit 23de Aar blev Sognehyrde i Aaret 1621 efter den afsatte Hr. Jens Hviid.

Han havde engang et grimt Sammenstød med en Mand i Sognet, en løs Fugl med det mærkelige Navn Peder Oxe, som uden egentlig Hjemret der i Sognet samlevede med en Kvinde, Anne Troelsdotter. Mange Gange havde Præsten paalagt de to at holde sig fra hinanden; de skulde føre lovligt Bevis for, hvorfra de var kommen, og for, at de ikke var gifte med nogen anden, saa kunde de komme sammen i Ægteskab; ellers skulde de straffes efter Forordningen; for det skete, tog Præsten ikke Peder Oxe eller Kvinden til Alters; men se, om det havde hjulpet. Saa stævnedes Hr. Mads dem til at møde for sig før Gudstjenesten i Kirken Langfredag 1645 for at formanens endnu en Gang af ham og hans Kapellan. Peder Oxe mødte ogsaa, men ikke i den blideste Stemning. Mads Wiig holdt en Tordentale til Parret og sagde sluttelig til Peder: „Der er tre Ting, som ikke behager Herren: en rig Løgner, en fattig hoffærdig og en gammel Horkarl“. Da for Peder op og „overfaldt hannem med slemme, forfængelige og forargelige Ord, med Banden og Sværgen og raabte: „Det er I selv og skal blive det, indtil I beviser mig det over“. Og som nu Hr. Mads gik frent imod ham paa Kirkegulvet, overfaldt Peder ham, stødte og slog ham med en „Knorte-Kæp“. Da Hr. Mads saa raabte: „Hvad, slaer I mig“, svarede Peder: „Nej, jeg klapper eder“. — Sagen kom naturligvis for Tamper-

retten, hvor Præsten stævnedes sin Modpart ind for Brud paa Kirkefred og for ulovligt Samliv med Anne Troelsdotter. Peder anklagede paa sin Side Præsten, fordi han saa længe havde holdt ham fra Skriftemaal og Altergang. Synderen tabte naturligvis sin Sag; han blev dømt til at „staa aabenbare Skrifte“ i Kirken og siden „antvordis i Verdlig Øffrigheds hender“. Der gik det ham ilde, thi han blev dømt til Slaveriet (til Bremerholms Jern).

Hr. Wiigs første Hustru var Bodil Larsdotter, som døde fra ham. Sin anden Hustru fik han paa en meget mærkelig Maade. Det var i Aaret 1658, da hele Landet var besat af Svenskerne og sukkede under deres Voldsomheder, som ogsaa kom til at gaa stærkt ud over Hr. Mads Wiig. En af hans Sønner havde en Stilling ved det danske Hof. Han som saa mangen anden fædrelandssindet Mand ønskede naturligvis at gøre den overmodige Fjende saa megen Skade som muligt. Den kække unge Mand slap til Kronborg, som just var taget af Svenskerne, indyndede sig der hos dem og søgte en Dag at narre sine nye Herrer. Det lykkedes ham at smugle en stor Flok Heste med al deres Seletøj ud af Fæstningen, og han var naaet langt ind i Hørsørød Hegn med dem, da han blev standset af en Flok svenske Ryttere, som førte ham og alle Hestene tilbage til Kronborg. Her kom han naturligvis i Forhør, og da man spurgte ham, hvem hans Fader var, maatte han, som sandt var, sige, at han var Søn af Præsten, Hr. Mads Wiig i Egebjerg. — Straks gik der Bud ud til Odsherred for at fængsle den gamle Fader, der ikke anede, hvad han beskyldtes for; heller intet fik han at vide om den Ulykke, der var overgaaet hans Søn. Det synes, som Hr. Mads sammen med Præsten Henrik Gerner blev mistænkt for at være Deltagere i en Sam-

mensværgelse mod Svenskekongens Liv. „De blev mistænkt og beskyldt for at ville tentere noget imod Kongens egen høye Person i at ville legge Krud under det Gemak, hvor Kongen og Dronningen logerede paa Cronborg, for at lade dem springe i Luften. Om herudi var nogen Virkelighed, er noget, som jeg for visse ikke kan sige“. Saadan fortælles der om den gamle Præst, „som var uskyldig fængslet paa Cronborg, men døde omsider i Fricthed som Jubel-Lærer (æ: som 50-Aars Jubilar), og dette var den ærlige Hr. Mads Wiig, der med Hr. Gerner ikke havde ringeste Deel i det afskyelige og lastværdige Føretagende at sprengte ved en Mine det Kongelige Svenske Herskabs Gemak“. — Stakkels Hr. Mads sad længe fængslet, indtil man blev overbevist om, at han intet havde anet om Sønnens Bedrifter. Men kunde man ikke straffe ham for denne Sag, vilde man dog ikke helt uden videre lade ham løbe. En af hans svenske Dommere var bleven ked af en Kvinde, han havde staaet i Kærlighedsforhold til, en Enke med to Døtre, og satte nu som Betingelse for Præstens Løsladelse, at han, som jo var Enkemand, skulde ægte hende. En Dag blev Enken, Anna Sophia Johannesdotter hed hun, ført til ham sammen med de to Smaapiger, og Valget blev ham stillet, enten at tage hende til Ægte eller fremdeles at blive i sit Fængsel. — Hr. Wiig valgte Anna Sophia og drog med sin nye Familie til Egebjerg, hvor alt bar sørgelige Spor efter Fjendens Hærgen. Næsten alle Gaarde og Huse i Sognet var ødelagte, brændte eller halvt nedbrudte, Kvæget røvet og Markerne utilsaede. I Præstegaarden var „alting ruinered och ødelagd“. Den gamle Kirkebog melder, at Hr. Mads første Søndag i Advent 1661 lod sig ægtevie til sin paa denne mærkværdige Maade erhvervede Trolovede. — Alle hans Bekymringer og

Genvordigheder, særlig naturligvis det lange Fængselsophold havde svækket den gamle, nygifte Præst saa stærkt, at han nogle Aar senere, i 1664, maatte søge sig en Medhjælper i Embedet. Det var Hr. Jørgen Sørensen, der blev valgt til hans Kapellan, „men dette Valg,“ siger den gamle Beretning, „var saa uheldigt som muligt.“

Med denne Kapellan havde Sognepræsten mangfoldige Stridigheder; de levede sammen i Præstegaarden som Hund og Kat. Saa langt kom de ned i Kiv, at de gensidig stævnedes hinanden for Provsten og Landemodet. Hr. Mads, der af Landemodets Dommere omtales som en Mand, der altid har været „Klammervuren“, anklagede sin Kapellan og Husfælle for „adskillige Enormiteter (Uhyrligheder) og ufine Begiønelser“ (Optræden) over for ham og hans Hustru. „Hand hafde skiøldet paa deres ægteskab og sagd, at det var imod Gud og hans hellige ord“, ja, „hand hafde slaget Præste Konen blaae og blodig Slag.“ Der maa have været hyggeligt i den Præstegaard! — Kapellanen forsvarede sig saa godt, han kunde, bl. a. ved at fremsætte en Modklage mod sin Sognepræst; han havde meget omhyggeligt sikret sig Vidner mod ham og faaet affattet et „Tingsvidne“ (en beediget Udskrift af en Vidneforklaring) ved Bytinget i Holbæk om Hr. Mads's skammelige Opførsel. Den gik ud paa, at de to en Dag, sammen med andre, havde siddet i et Hus i Holbæk og drukket til Pæls; de „havde drukket baade Øl, Tobak og Brende Viin“ — dengang sagde man „at drikke Tobak“. Og alt mens de drak, var Hr. Mads bleven ganske beruset, saa han sad og spildte ned ad sig, hvad han havde i Glasset. De kom da naturligvis i Klammeri med hinanden, de to Præstemænd. Sognepræstens længe nærede Nag kom saaledes op i ham, at „han skiøldte Capellanen for Skielm (ø: Skurk) Tyff,

Drog etc." — Ved Landemødet blev Biskoppen meget bedrøvet herover, „hand hørte dend Sag hel ugerne“, sagde han, „hand vilde givet 100 Daler, om det ey var kommet for ham i hands Embedes Begyndelse, var i haarde Tanker om dem begge“, men lod sig dog formilde og befalede, at fire Provster skulde forlige de to haarde Halse. Ved Landemødet blev der samtidig besluttet, at hvis Hr. Mads tog denne Sag op igen med sin Kapellan, skulde han bøde 50 Rigsdaler til Præsteenker, og dersom Kapellanen senere var ubehagelig mod Hr. Mads eller hans Hustru, da skulde han uden foregaaende Proces rent miste sit præstelige Kald. — Nu skulde man da tænkt, at de maatte holde Fred; nej, langtfra. Kapellanen, Hr. Jørgen Sørensen, traadte atter sin overordnede for nær og maatte vige sit Embede for en Tid (han dukker dog senere op igen) mod, at Sognepræsten svarede ham visse Naturalydelse: 2 Tdr. Rug, 10 Skpr. Boghvede, 10 Lam, 10 Gæs og 2 Tdr. Havre, saadan var Provstens, Hr. Christen i Faarevejles Dom falden, og denne Afgørelse var Hr. Wiig meget utilfreds med og klagede over ved Landemødet.

I Stedet for ham fik Hr. Mads Wiig en ny Kapellan. Det var Hr. Antonius Hogendorph (maaske oprindelig Bynavnet Haagendrup). Havde den første været en ubehagelig Medhjælper for Præsten, blev Hr. Antonius ham en ulidelig Plageaand. „Hand maatte med hannem udholde endnu større Møysommeligheder“. Denne Mand havde, før han dukkede op her i Egebjerg, ført et meget omtumlet Liv. I sin Ungdom havde han rejst meget i fremmede Lande og besøgt de vigtigste Byer i Tyskland, Frankrig og England. Paa en Sørøjsø over Middelhavet faldt han med sine Skibsfæller i Hænderne paa Sørøvere, der førte ham som Fange til Sørøverstaterne i Nordafrika; i 6 Aar maatte han arbejde som

Slave først i Tunis og senere i Algier. Da han var bleven løskøbt af Slaveriet, gjorde han en lang Rejse gennem Italien, Tyskland og Nederlandene. Straks efter sin Hjemkomst i Aaret 1669 blev han ved for-maaende Velynderes Indflydelse kaldet til Adjunktus og Successor (Medhjælper og Efterfølger) for Hr. Mads Wiig. Hans Kaldsbrev, som blev indført i Egebjergs gamle Kaldsbog, er forfattet 18. Juli 1669 „af vores udødelige Ole Borch“, der giver en Beretning om Hr. Antonius's mærkelige Hændelser og anbefaler ham stærkt. Men Kapellanen kom kun meget daarlig til at svare til Ole Borchs gode Forventninger. — Saa snart han var kommen til Egebjerg, forlovede han sig med Hr. Wiigs yngste Steddatter, Sophia Mogensdotter. Gamle Hr. Mads Wiig, der nu var svag og ganske nedbrudt, overlod saa Præstegaarden til den unge Mand og hans Forlovede ; selv drog han ned til Gjeldstrup, hvor hans ældste Steddatter var gift med en Bonde, og fik der Tag over Hovedet.

Hr. Antonius Hogendorph, som altsaa var kommen i Besiddelse af Præstegaarden og Embedsforretninger og -pligter, tænkte nu ikke mere paa at gifte sig med Pigen, „men fremdrog sit liff i mange obenbare ugudeligheder“. Der fortælles, at han drog bort med Sophia Mogensdotter til Svindinge Syd for Lammefjorden, hvor de efterlod et dødt, nyfødt Barn i et lille Skrin. — At Hr. Hogendorph „for denne Handel har været til-taled“, kan man slutte af, at der eksisterer et Kaldsbrev paa Egebjerg Kald for en Mand ved Navn Christian Fischer. Det skal i Uddrag anføres her: „Wi Chr. V. osv. Giøre alle vitterligt, at vi allernaadigst have beskikked — — Christian Fischer til at være Sognepræst i Odds Herred, i den itzige (nuværende) Sogne Præst, Hr. Hogendorphs Stæd, som med Leyermaal (utugtigt

Samleje) sig har forseet osv. — Kiøbenhavn, d. 22. Septbr. 1670. Christian.“

Men Uvejret drev over for denne Gang, Hr. Fischer kom ikke til Egebjerg; Hogendorph har nok faaet sine formaaende Fortalere til at træde hjælpende til, saa han blev i sit Embede. Foreløbig skilte han sig af med sin elskede Sophia, friede til Jomfru Karen, Datter af Præsten i Højby, Hr. Eskil Bartholin, og blev gift med hende; men „den onde Mand vedblev imidlertid sin gamle Levemaade og blev ofte tiltald, i Særdeleshed omgikkes han tyrannisk med sin Hustru“, som han snart fik lagt i Graven. Gamle Hr. Mads, hvem alt dette ramte personligt, da han „daglig gik fra den megen Kummer og Armod i Gjeldstrup op til Egebjerg for at nyde sit Drøvelses Brød, levede sine sidste Livsdage i megen Sinds Græmmelse“. Da Døden endelig udfriede ham, kom den meget hastig over ham; han følte sig dødssyg, efter at han om Aftenen havde spist Vandgrød i Præstegaarden. Da han svag og elendig i barsk Vintervej havde slæbt sig hjem til sin Steddatter i Gjeldstrup, meddelte han hende straks sin Mistanke om, at „han fandt sin Død i det, der skulde tjene til hans Livs Underholdning“, han mente med andre Ord, at Hr. Antonius, der skulde svare ham, den rette Sognepræst, til Livets Ophold, havde givet ham Gift i Vandgrøden for at blive fri for Byrden. Saaledes fik Hr. Mads lige oplevet at kunne fejre sit Halvtredsaaers-jubilæum som Præst i samme Kald; ak, han har vist næppe skænket det Jubilæum en Tanke. Hans Begravelse fandt Sted i hans Alders 73nde Aar d. 31. Januar 1671.

Nu var altsaa Hr. Antonius Hogendorph rigtig Sognepræst og burde ret have følt det hellige Embedes Forpligtelser. Men han gjorde alt andet. Som vi har set,

havde han en kort Tid sluppet Forbindelsen med Sophia Mogensdotter. Men snart efter knyttede han atter Traaden og indviklede sig derved i slemme Omstændigheder. — Endnu i det Aar, da den gamle Præst døde, blev Hr. Antonius stævnet for Landemodet i den Anledning. Sammen med ham var Anne, gamle Hr. Madses Efterleverske (Enke) og hendes letsindige Datter, Sophia, indstævnet for Retten. De to Kvinder mødte ikke, 3 Gange blev deres Navne raabt op, men hverken de eller nogen paa deres Vegne svarede. Sagen var, at unge Sophia havde faaet et Barn, og det havde Enken Anne døbt i al Hemmelighed, og da den lille var 4 Dage gammel, havde „Hr. Madses Efterleverske og en Qvindes Person ved Nafn Barbara Jens Daatter“ bragt den til Rønnebæk ved Næstved. Derefter havde Hr. Hogendorph gjort en Rejse ind til København sammen med Sophia Mogensdotter og tilbage igen. Hun var jo ikke mødt her ved Landemodet, men Provsten i Ods herred, Hr. Christen Nielsen Skrem i Faarevejle, havde haft hende i Forhør, og da havde hun sagt, at „hun ængstede sig og frygtede for Øvrigheden sin Vanheld at bekiende og dend sande skyldige at udlegge, men haver stedse undskylt Herr Anthonium og udlagt en Karl, som fra Kiøbinghavn var reist til Norrig og hed Augustinus og var Foget“. Barnet var blevet bragt til Herlufsholms Kirke, hvor det blev overgivet sammen med 28 Skilling til en Husmandskone, og der døde den lille. Provsten, hendes første Dommer, havde afgjort, at hun skulde udstaa Kirkens Disciplin og staa aabenbare Skrifte (∴ for hele Menigheden i Kirkens Kordør forhøres af Præsten og højt og lydeligt skrifte sin Synd) og give sine Bøder for Lejermaal, og at hendes Moder, som havde vidst om hendes Tilstand, men tiet derom, havde været ene om at hjælpe ved Fødselen og skjult

Barnet, ligeledes skulde staa offentlig Skrifte. Og forresten skulde alle 3 Kvinder, Moderen, Datteren og Hjælpersken, Barbara Jensdotter, som havde udgivet sig for Barnets Moder, overgives til den verdslige Øvrigheds videre Behandling. Saa tog man fat paa Præsten, Hr. Antonius, der „sad paa Vogn med hende, som var en beryctet person“. Han undskyldte sig det bedste, han kunde; „dersom hun havde holdt sig erligen, vilde hand have echtet hende“; men for hendes Barnefødsel var han uskyldig, det vilde han med sin højeste Ed bekræfte. Saa hemmeligt var Kvinderne gaaet frem, at Anne Mads Wiigs skulde have døbt Barnet 2 Timer efter Fødselen, skønt de vidste, at Hr. Antonius var der i Præstegaarden, og Kapellanen Hr. Jørgen opholdt sig i en Naboby meget nær ved, som de dog havde kunnet tilkalde ti at forrette Daaben. De to Kvinder, mente han, opholdt sig nu paa Langeland. — Landemodet fulgte Provstens Dom, men tilføjede, at Sophia Mogensdotter for bestandig skulde flytte „ud af By, Sogn og Herred og undvige fra den mistænkte person“. Retten troede altsaa ikke paa Historien om den norske Føged, ej heller paa Hr. Hogendorphs Rensselsed; men aabent udtalte man det ikke. Eftersom Sophia havde undskyldt ham, da „hand endogsaa her for retten negtede sig udi saadant at være skyldig“ og tilbød at bekræfte „ded ved høyeste eed, om ded skulde blive hannem paalagd at svære (sværge) paa“, at han intet anede om hendes Tilstand, skønt „han ikke entholdt sig fra hendes Omgængelse“, vilde man, særlig da ingen ligefrem havde tiltalt eller beskyldt ham i denne Sag, frikende ham for Skyld, „indtil hannem noget andet bliver overbevist“. Men herefter skulde han da nu „aldelis entholde sig fra bemelte Sophia Mogensdotters Omgængelse“. Mellem Linierne staar

hele Tiden tydelig skrevet: „Du er Manden, Antonius, pas nu paa!“

Men Hr. Hogendorph drog ingen Lærdom af denne Advarsel. Voldsom og urolig, som han var, indlod han sig i Strid med Kapellanen, Hr. Jørgen Sørensen. Ligesom man tror, at nu er denne Mand ude af Sagaen, dukker han op igen som virkende Præst med „Kjortel og Ære“, som Kapellan og forhenværende Kapellan paa een Gang; det er ikke til at udrede. Nok er det, disse to urolige Hoveder kom efterhaanden saadan i Totterne paa hinanden, at deres alt for mange Stridigheder maatte for Retten for at udredes, og derved faar vi Besked om dem. Det var kun et Aar efter forrige Rets-sag, Anno 1672, at „Hr. Antonius Hogendorph, Sogne Præst til Egebjerg udi Ods-Herrett“, indstævnedes Hr. Jørgen; desværre for Klageren mødte han ikke i rette Tid, tre Gange blev hans Navn forgæves paaraabt, saa man maatte gaa over til andre Sager paa Dagsordenen. Da kom han endelig, og „efter udstanden temmelig cor-rex (efter at han havde faaet ordentlige Skænd) af Lensmanden og Bispnen for hans Fraværelse, kom Sagen for.“ Klagen var saa „lang og vidtløftig, saa det led ud paa dend Mørke Aften, saa at Lius maatte tændes“. Kort fortalt klagede Sognepræsten over, at Kapellanen var fremkommen med mange Ukvems- og ærerørige Ord og Beskyldninger mod ham; han havde derved voldet ham Pengetab og Ærestab, han havde ophidset Egebjerg By-mænd mod ham og opført sig paa en uhørt skammelig Maade ved et Kirkestævne og for en Mæglerdomstol, som Biskoppen selv havde nedsat i Magister Søren Majs Hus i Holbæk. Der havde Kapellanen ytret, at Hr. Hogendorph havde et uroligt Sind; det var skammeligt, havde han sagt, at Hr. Antonius havde lyst Sophia Mogensdotter af Sognet, skønt hun havde været saa længe

i hans Hus. Paa Kirkestævnet havde Hr. Jørgen raabt til Bønderne: Drages til Minde, hvorledes Hr. Antonius haver prædiket om mig i Dag. Selv Peder Oxe, som dog blev dømt til Bremerholms Jern (til Slaveriet) har ikke forset sig saa meget som Hr. Hogendorph. Thi Peder Oxe blev lastet af Hr. Mads, fordi han havde et letfærdigt Kvindfolk i sit Hus, gik op med „en knortet Kep“ i Kirken paa en Langfredag „ret som Folket laa paa knæerne, truede hannem og kaldede hannem en gammel Horkarl“. Det, Hr. Antonius i sin Prædiken havde sagt om Hr. Jørgen, var, at han var en Kød-Djævel, dermed mente Sognepræsten: en Bagvadsker og Æreskænder, og havde stræbt efter at fortrænge sin Foresatte fra Præstekaldet for selv at komme til. Ved Stævnet havde Sognemændene taget Hr. Hogendorphs Parti, og da denne sagde til Hr. Jørgen: „Sig dog ikke saadant noget“, da raabte denne: „Det er ikke mig, der er beskyldt for Horeri eller Tyveri!“ Klageren beskyldte endvidere sin Kollega og Fjende for, at denne havde paastaaet, at han skulde have skældt de Egebjerg Mænd for Tyve, og sagt, at han havde lige saa god Ret til Præsteembedet som Hr. Antonius, der kun havde forpagtet det, fordi han i sin Tid havde handlet med gamle Hr. Mads, saa at han blev Præst i Stedet for ham, naar han betalte hans Gæld, og dette var en ugudelig Handel. Hr. Antonius spurgte Retten, om ikke det var en grov Tale at kalde Hans Kongelige Majestæts Kald og Kaldsbrev en Forpagtning. Det kom ogsaa frem, at da Provsten før dette Landemode i Præstens Stue vilde forlige de stridende Parter og raadede Hr. Jørgen at give Sognepræsten en Undskyldning, da begærede Kapellanen af Præsten at maatte tage et Stykke Papir, som laa der, og skrev derpaa: „Naar Hr. Antonius faar undskyldt sig for det Barn, som blev født her i Egebjerg

Præstegaard og lønlig ført bort, saa vil jeg gøre ham en Undskyldning“. Baade før og efter forrige Landemøde, hvor Sognepræsten var bleven frikendt for Skyld, var Kapellanen fremkommen med Sigtelser i denne Sag og havde beskyldt ham for at fare med Løgn. — Ved Slutningen af den lange Oplæsning spurgte Hr. Antonius, om Retten ikke mente, at Hr. Jørgen for alt dette burde dømmes for Helligbrøde og Brud paa Kirkefred og bøde baade til Kirken, Kongen og Bispen, og for sine ærerørige Ord lide som Løgner og kaadmundet Person (Fiolmæle) og dømmes „fra sit Kapellani og Expectancebrev (Ventebrev), som hand haver paa Egebjergs Kald, ja, fra Kiortel og ære, med mindre Kongen vilde benaade hannem“. — Saa kom Hr. Jørgen frem. Han beskyldte sin overordnede for, at han i 43 Uger ikke havde været til Alters. Provsten havde spurgt de tilstedeværende Sognemænd, om de vidste, naar Hr. Antonius sidst var til Alters; men de havde svaret, at det anede de ikke; de erindrede ikke engang, naar de selv sidst havde søgt Herrens Bord. Og sandt var det, at han, Hr. Jørgen, af Morten Poulsson havde hørt, at Hr. Antonius havde skældt Egebjergmændene ud for Tyve. — Ja, Antonius maatte bekende, at han længe havde holdt sig fra Sakramentet, fordi han var i saa stor Trætte med Hr. Jørgen og ikke vilde lade sig berette af ham; men Egebjergmændene havde han ikke kaldt Tyve, kun, at de, der lokkede hans Tyende fra ham, var tyvagtige Mennesker. Vidnerne berettede, at de to Præster ikke blot kivedes privat og ved Kirkestævne, men endog havde drevet deres Skamløshed saa vidt, at de „til største Forargelse udi deres prædikener skieldede den eene paa dend anden.“

Retten's Medlemmer drøftede nu længe denne stygge Sag, hvori Hr. Antonius havde været meget haard i sine

Ord mod Hr. Jørgen, og saa dømte de: Hr. Jørgen skulde bede om Undskyldning for sine mange ubeviste Beskyldninger og Skældsord; han havde gjort sig til Dommer i en Sag, som ikke vedkom ham; Undskyldningen skulde rettes baade til det hæderlige Landemode og til Hr. Antonius. Før at undgaa yderligere Forargelse i Menigheden skulde Kapellanen udelukkes fra al kirkelig Virksomhed, indtil — hvilken himmelraabende Overbærenhed! — „indtil nogen Forbedring og Sinds Forandring kand fornemmes.“ Dog skulde han fremdeles have sit Underhold og sin udlovede Pension af Kaldet, nemlig 3 Pund Byg (12 Tdr.), 4 Gæs, 4 Lam og 6 Daler i Penge aarlig. Men som Hr. Antonius havde været for „hitzig“ mod Hr. Jørgen, **„hvilket hel ilde bliver optagen og forderfvede hans egen sag; Thi hand hafde begiært Domb paa Hr. Jørgens Kald, Ære og velfærdt“**, blev Sognepræsten ogsaa dømt: han skulde give 20 Dalers Mulkt til Præsteenker og endvidere bede Landemodet om Forladelse. „Og skal dermed denne Sag imellem dem være aldelis død og magtesløs“, de onde Breve og Klager kasseres, der skal være god Omgængelse og Afhold fra al Trætte og Tvistighed, baade offentlig og hemmelig; og hvis det ikke sker, skal de miste deres Kald.

Det var nu denne Sag, som ingen af dem slap helt godt fra. Men Retten havde endnu en Høne at plukke med Hr. Antonius Hogendorph: han havde ikke efterkommet den aargamle Dom og Forbud, ikke „at lade sig finde udi Sophiæ Mogensdotters Omgængelse“, baade hjemme i hans Hus og andensteds; og saa var der jo det uafgjorte Punkt om hans Forsømmelse af Altergang. Sognepræsten var flink til at finde paa Undskyldninger. Sophia var aldeles ikke kommen i hans Præstegaard „for nogen omgængelses skyld“, men kun

for at forhøre, om hun kunde faa nogen Pension af Kaldet efter sin Stedfader, salig Hr. Mads Wiig; desuden havde hun endnu noget Gods der at se til, en Kvie, en Hoppe og en Kiste. Men da han ikke havde beraadet sig med Øvrigheden eller sine Medtjenere for at faa hende jaget ud af Hus og Sogn og ikke havde søgt Tilflugt hos sin Provst, for at han kunde blive rensset for Mistanke, saa havde man drøftet, om han ikke rettelig burde sættes fra sit Kald. „Dog uanset, at han langt høyere Straf haver fortjent“, lod man Naade gaa for Ret og lod ham for disse to Ting, Omgangen med Sophie og den forsømte Altergang, nøjes med at bøde 30 Daler til Præsteenker, men, tilføjedes der, bliver han igen mistænkt, „da skal hand efter foregaaende lovlige beviisning uden nogen Betingelse og Modsigelse have sit Præste Embede forbrudt“. — Trods Myndighedernes truende Sprog blev de to Præster ikke mere fordragelige; i mange Aar tørnede de atter og atter sammen; det maa have skabt megen Sladder og Forargelse i Sognet, at de, der skulde foregaa Menigheden med et godt Eksempel, hadede og forfulgte hinanden. I ti Aar opsamlede Hr. Jørgen, der stadig var Kapellan og nu som tidligere fra Prædikestolen kunde fremsætte „ubeqvenne Ord“ om sin Sognepræst, saa megen Galde, at han maatte have Luft for den. Ubevisligt Snak og Sladder har det meste været; hans Angreb fældede ikke Hr. Antonius, men ham selv. Men atter lød der i Dommen truende Ord til Hr. Hogendorph.

Det var i Aaret 1682, at Landemodedommerne igen fik de tvende gejstlige Herrers Tvistigheder til Behandling. Dommen dadlede stærkt Jørgen Søffrensen, fordi han offentlig i Guds Hus havde beskæmmet sin Sognepræst, idet han havde beskyldt ham for at møde beruset, naar han i Skriftestolen skulde røgte det hellige

Embedede at tale med sine Skriftebørn. Heller ikke bifaldt man, at han engang ved en verdslig Ret, paa Dragsholms Nordre Birketing „havde beskylt hannem deels som een ugudelig Mand og Guds ords forachtere, deels som en falsk og utroe Mand mod Hans Kongelige Majestæt, sin Arveherre, deels som en Voldsmand“, hvorfor han var stævnet for Tinget. „endelig ochsaa som en Manddrabere, med mange andre grove beskyldninger“. Det var jo slemme Sigtelser, Hr. Jørgen havde udslynget mod sin foresatte og Kollega. Hvad der nu kunde ligge i Beskyldningerne, at han bl. a. skulde have begaaet et Drab, saa havde han ikke kunnet bevise Sandheden af sine onde Ord og havde ikke fremført fuldgode Vidner. Det var heller ikke pænt af Kapellanen, fandt Dommerne, at tale om det Slagsmaal, Hr. Hogendorph havde haft med Byrge Søffrensen; det burde jo være dødt og glemt, al den Stund den Sag var bilagt forlængst ved hemmeligt indbyrdes Forlig. Han burde endvidere ikke have talt mere om den gamle Sag med „det Qvindfolk Sophia Mogensdotter, den var jo afgjort ved Dom, og Hr. Antonius var jo gaaet uskadt ud af Affæren. Ogsaa andre grove Forsyndelser skulde Sognepræsten have paa sin Samvittighed, men det meste kunde undskyldes paa Grund af hans svigtende Aands-evner. Dommerne sluttede saaledes: „Vi viste icke at kunde kiænde Hr. Antonium skyldig for disse Groffve beskyldninger; mens Hr. Jørgen, som saa uforskammet har angrebet hannem paa sit Embede, lif och ære, at have forbrudt sit Kald, och sig intet videre med Embedet paa det Sted at befatte uden Kongelig Mayestæts Naadigste opreysning“.

Dog heller ikke nu slap Hr. Hogendorph helt; ogsaa til ham faldt der Klaps af. Han havde, tilføjedes der, ikke alene paa sin egen Myndighed afvist Kapellanen

fra Skriftemaal og Altergang, men „endochsaa siden brugt adskillige Ubeqvæmme ord paa Prædichestolen, som den hellige sted ey vedkomb“. Desuden havde han adskillige Gange været indstævnet her for Landemodet, „saa hand icke siunis (synes) at være uden ald Mistæncke i een och anden post, endog det icke ham Klarligen er overbevist“. Saa dømtes han til, foruden de 20 Rigsdalers Mulkt, som han i Forvejen paa dette Landemode var idømt, at give andre 30 Rigsdaler til Præstenker, og „hvis hand herefter befindes i det ringeste, enten i Lærdom eller Levnet, ikke at forholde sig, som en Præstemand anstaar, da och at miste sit Kald“.

Det var sidste Gang, Hr. Antonius kom for Retten; snart derefter maatte han paa Grund af yderlig Afkræftelse tage sin Afsked. Og som en gammel Kollega af ham siger, idet han tænker paa den gamle Mads Wiigs sørgelige Endeligt: „Gengældelsens Ret faldt tilbage paa Hogendorph; han maatte i den yderste Armod nyde sit daglige Ophold hos en Bonde i Thodstrup, og døde der den 3. April 1684, udtæret mere ved Uordentlighed end ved Alder, thi han var ikkun 52 Aar gammel“. Med fuld Ret sagde man om Hr. Antonius Hogendorph, at han var „en Skændsel for Præstestanden“.

Hans Fjende, Jørgen Sørensen, blev altsaa i 1682 endelig dømt fra sit Kapellanembede. Siden levede han i en elendig Tilstand i Glostrup By i Egebjerg Sogn, hvor han nød Underhold af Fattiggassen og lidt af Præsternes Hjælpekasse indtil sin Død 1697. Han blev 70 Aar gammel.

Det er jo et mørkt Billede, her er tegnet af gamle Egebjergpræsters Liv. Sikkert har det været til stor Forargelse for Sognefolkene, maaske ogsaa til moralsk Smitte; men saa maa det glæde at se, hvad her til Gengæld skal anføres. Udtalelsen er af Sjællands Biskop,

Hersleb, som et godt halvt Aarhundrede efter har undersøgt de nu ganske udmærkede Forhold i Sog­net. Har Bispen tidligere været bedrøvet over, som det stod til heroppe, maatte alle Spor af gammel Forargelse nu siges at være forsvundne. I en fortrolig Henvendelse skrev Bispen i 1752: „Blandt dem, som vel icke ere i saa ringe Kald, men for deris Duelighed og Capacitet kunde agtes at være skickede til noget større og vigtigere, er Hr. Jens Arctander i Eegebjerg i Ods Herred, exemplarisk i Liv og Levnet, en ret Samvittigheds Mand, har arbeydet med saadan Fliid i Meenigheden, at faae ere hans Liige i kiendeligt frugt.“

Og en 30 Aar senere — i 1785 — udtalte Biskop Balle sig lige saa rosende om Egebjergs Degn og Præst: „Her svaredes af Voxne og Børn til almindelig Fornøelse, baade for mig og for mange andre kloge Folk, som vare tilstæde. Jeg savnede aldrig enten Fuldstændighed eller Eftertanke eller Færdighed i deres Svar, Hvorledes jeg end vendte og dreyede allehaande Spørgsmaale, blev man mig alligevel ikke noget skyldig. Just saaledes skal en duelig Lærers anvendte Fliid best komme for Dagen“. — „Sogne Præsten Provst Rehling rørte baade mig og enhver ved sit smukke og lærerige Foredrag. Hvor­megen Gavn kunde dog stiftes i det almindelige ved saadanne Mænd, dersom her var Opmuntring for dem til at vove sig frem paa Lærdoms Bane.“
